

УДК 342.95:351.862:351.746

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.14>

**ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ
ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ**

Світана З.О.,

аспірант,

*Національна академія Державної прикордонної служби України**імені Богдана Хмельницького*

ORCID: 0009-0007-3366-7732

e-mail: zojasvitana@ukr.net**Ляшук Р.М.,**

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії права

та кримінально-процесуальної діяльності,

*Національна академія Державної прикордонної служби України**імені Богдана Хмельницького*

ORCID: 0000-0003-0137-0989

e-mail: Troman@ukr.net

Світана З.О., Ляшук Р.М. Понятійно-категоріальний апарат взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної прикордонної служби України щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Наукова стаття присвячена дослідженню понятійно-категоріального апарату взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної прикордонної служби України щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану. Ця сфера правових відносин недостатньо вивчена.

В процесі застосування як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання авторами досліджено наукові джерела, закони України та чинні підзаконні нормативно-правові акти що врегульовують взаємодію Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної прикордонної служби України щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Дослідниками з'ясовано значення та зміст понять «органи охорони державного кордону», «територіальні органи Державної служби України з надзвичайних ситуацій», «заходи правового режиму надзвичайного стану», а також «взаємодія Державної прикордонної служби України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій».

Установлено, що органи охорони державного кордону – це основна ланка у структурі Державної прикордонної служби України, на яку безпосередньо покладено здійснення її завдань та функцій щодо забезпечення дотримання режиму державного кордону і прикордонного режиму, здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України, припинення у взаємодії з відповідними підрозділами та правоохоронними органами збройних та інших провокацій на державний кордон України.

Під час дослідження встановлено, що територіальний орган Державної служби України з надзвичайних ситуацій – це орган виконавчої влади, який реалізує в межах адміністративно-територіальних одиниць України повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо організації та здійснення заходів цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, забезпечення координації й управління діяльністю підпорядкованих підрозділів.

Авторами зроблено висновок, що взаємодія Державної прикордонної служби України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій – це нормативно визначена діяльність щодо узгодження спільних дій сил та засобів цих органів за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Ключові слова: Державна служба України з надзвичайних ситуацій, територіальні органи Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державна прикордонна служба України, органи охорони державного кордону, взаємодія, заходи правового режиму надзвичайного стану.

Svitana Z., Liashuk R. Conceptual and categorical apparatus of interaction between the State Emergency Service of Ukraine and the State Border Guard Service of Ukraine regarding the implementation of measures of the legal regime of the state of emergency.

The scientific article is devoted to the study of the conceptual and categorical apparatus of interaction between the State Emergency Service of Ukraine and the State Border Guard Service of Ukraine regarding the implementation of measures of the legal regime of a state of emergency. This area of legal relations is poorly researched.

In the process of applying both general and special methods of scientific knowledge, the authors studied scientific sources, laws of Ukraine and current subordinate regulatory legal acts that regulate the interaction of the State Emergency Service of Ukraine and the State Border Guard Service of Ukraine regarding the implementation of measures of the legal regime of a state of emergency.

The researchers clarified the meaning and content of the concepts of «state border protection bodies», «territorial bodies of the State Emergency Service of Ukraine», «measures of the legal regime of a state of emergency», as well as «interaction of the State Border Guard Service of Ukraine with the State Emergency Service of Ukraine».

It was established that the state border guarding bodies are the main link in the structure of the State Border Guard Service of Ukraine, which is directly entrusted with the implementation of its tasks and functions to ensure compliance with the state border and border regime, carry out border control and passage across the state border of Ukraine in accordance with the established procedure, and stop armed and other provocations on the state border of Ukraine in cooperation with relevant units and law enforcement agencies.

During the study, it was established that the territorial body of the State Emergency Service of Ukraine is an executive body that implements within the administrative-territorial units of Ukraine the powers of the State Emergency Service of Ukraine to organize and implement civil protection measures, protect the population and territories from emergencies and prevent their occurrence, eliminate the consequences of emergencies, rescue work, fire extinguishing, fire and technogenic safety, the activities of emergency and rescue services, and ensure coordination and management of the activities of subordinate units.

The authors concluded that the interaction of the State Border Guard Service of Ukraine with the State Emergency Service of Ukraine is a normatively defined activity to coordinate the joint actions of forces and means of these bodies according to the purpose, task, place, time and method of implementing measures of the legal regime of a state of emergency.

Key words: State Emergency Service of Ukraine, territorial bodies of the State Emergency Service of Ukraine, State Border Guard Service of Ukraine, state border protection bodies, interaction, measures of the legal regime of the state of emergency.

Постановка проблеми. Дослідження понятійно-категоріального апарату є одним з первинних завдань науки. Правовідносини виконання заходів правового режиму надзвичайного стану є окремим видом публічних відносин, який характеризується поняттями та знаннями, що необхідні для науки та правоохоронної практики.

Стан опрацювання цієї проблематики є недостатнім. Дослідженням понятійно-категоріального апарату у сфері взаємодії державних органів займалися такі вчені, як Д. Г. Заброда, А. Р. Крусян, О. М. Литвинов, Л. О. Мамчур, О. М. Музичук, К. А. Мяснянкін, В. О. Невядовський, М. М. Новіков, І. Л. Олійник, Л. О. Фещенко, Г. П. Цимбал, В. І. Шкіндюк та інші. Разом з тим, поняття та категорії, які використовують у правовому регулюванні взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України) з Державною прикордонною службою України (далі – ДПСУ) під час виконання заходів правового режиму надзвичайного стану, в наукових джерелах є малодослідженими. В окремих нормативно-правових актах, спрямованих на регулювання діяльності ДПСУ та ДСНС України щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану, дефініції деяких понять визначені по-різному, що призводить до помилок правозастосування, а відтак, до зниження ефективності діяльності.

Метою дослідження є з'ясування змісту понятійно-категоріального апарату взаємодії ДСНС України та ДПСУ щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Виклад основного матеріалу. Рівень забезпечення національної безпеки в державі визначається багатьма чинниками, серед них – наявність дієвого, ефективного нормативно-управлінського

механізму спільних дій ДПСУ з ДСНС України щодо виконання заходів правового режиму надзвичайного стану. Це реалізується через взаємодію органів охорони державного кордону ДПСУ (далі – ООДК) та територіальних органів ДСНС України. Що викликає необхідність з'ясування значення та сутності понять «органи охорони державного кордону», «територіальні органи ДСНС України», «заходи правового режиму надзвичайного стану», а також «взаємодія ДПСУ з ДСНС України».

ООДК входять до структури ДПСУ. До ООДК належать прикордонні загони, окремі контрольно-пропускні пункти, авіаційні частини [1, ст. 6].

Прикордонний загін є основною оперативно-службовою ланкою ДПСУ, на яку покладаються охорона певної ділянки державного кордону України (далі – ДКУ) самостійно чи у взаємодії з іншими органами охорони державного кордону та Морською охороною, забезпечення дотримання режиму державного кордону і прикордонного режиму, здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, охорона та захист пунктів пропуску через ДКУ, припинення у взаємодії з відповідними військовими частинами та підрозділами ЗСУ, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, відповідними правоохоронними органами збройних та інших провокацій на ДКУ [1, ст. 10; 2, п. 2].

До складу прикордонного загону можуть входити прикордонні комендатури, відділи прикордонної служби, прикордонні застави, контрольно-пропускні пункти, відділення прикордонного контролю, відділення інспекторів прикордонної служби та інші підрозділи [1, ст. 10].

Окремий контрольно-пропускний пункт є оперативно-службовою ланкою ДПСУ, на яку покладається здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів. До складу окремого контрольно-пропускного пункту можуть входити інші підпорядковані йому контрольно-пропускні пункти, відділи прикордонної служби, відділення прикордонного контролю і контролерські пости [1, ст. 6].

Авіаційна частина є оперативно-службовою ланкою ДПСУ, на яку покладаються охорона державного кордону у взаємодії з іншими ООДК і Морської охорони, забезпечення дотримання режиму ДКУ і прикордонного режиму, а також здійснення охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. До складу авіаційної частини входять авіаційні ланки [1, ст. 6].

На наш погляд, доцільно виділити такі ознаки ООДК: входить до структури ДПСУ та реалізує її ОСД; є основною ланкою в системі ДПСУ, на яку покладено виконання її функцій; є окремою військовою частиною; має всі ознаки юридичної особи.

Таким чином, ООДК – це основна ланка у структурі ДПСУ, на яку безпосередньо покладено здійснення її завдань та функцій щодо забезпечення дотримання режиму державного кордону і прикордонного режиму, здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через ДКУ, припинення у взаємодії з відповідними підрозділами та правоохоронними органами збройних та інших провокацій на ДКУ.

Наступне поняття, яке потрібно визначити, – «територіальні органи ДСНС України». Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, здійснює повноваження безпосередньо і через свої територіальні органи [3, ст. 17-1], які є основою структури ДСНС України. Сюди належать Головні управління ДСНС України та Управління ДСНС України в областях та містах Києві. Територіальним органам ДСНС України підпорядковуються підрозділи: аварійно-рятувальні загони спеціального призначення; загони технічної служби; державні пожежно-рятувальні загони; державні пожежно-рятувальні частини; державні пожежно-рятувальні пости; частини технічної служби; центри забезпечення діяльності; оперативно-координаційні центри [4; 5].

До ознак територіальних органів ДСНС України належать: розташування в межах адміністративно-територіальних одиниць України – областей (міст, районів тощо); повноваження виконувати завдання у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб; забезпечують координацію й управління діяльності підпорядкованих підрозділів та підпорядковані апарату ДСНС України є органами управління цивільного захисту на регіональному рівні, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів цивільного захисту [6, п. 10].

Крім того, територіальні органи ДСНС України є територіальними органами виконавчої влади. На підставі наукових досліджень О.І. Остапенка та К.А. Мяснянкіної можна стверджувати, що територіальні органи ДСНС України наділені ознакам органу виконавчої влади: організаційна структура, наявність штату службовців, здійснення від імені держави функцій у сфері цивільного захисту [7].

Також, Мяснянкіна К.А. дає визначення територіальних підрозділів ДСНС України: це виокремлена складова структури ДСНС України, яка поєднує в собі територіальні органи ДСНС України та

підпорядковані підрозділи і характеризується поширенням їхніх адміністративно-правових повноважень на певній території держави та збереженням відносин послідовного підпорядкування між ДСНС України, територіальними органами і підпорядкованими підрозділами.

Отже, територіальний орган ДСНС України – це орган виконавчої влади, який реалізує в межах адміністративно-територіальних одиниць України повноваження ДСНС України щодо організації та здійснення заходів цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, забезпечення координації й управління діяльністю підпорядкованих підрозділів.

Наступне поняття, яке потребує наукової розробки, – це «заходи правового режиму надзвичайного стану». Розглянемо його через розкриття змісту цього виду правового режиму.

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози й забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [10, ст. 1].

Заходи правового режиму надзвичайного стану визначені у розділі IV Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану». В інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей на період надзвичайного стану можуть запроваджуватися такі заходи:

- встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування території, де вводиться надзвичайний стан;

- обмеження руху транспортних засобів та їх огляд;

- посилення охорони громадського порядку та важливих об'єктів національної економіки та об'єктів критичної інфраструктури;

- заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;

- заборона страйків;

- примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб обмежень [10, ст. 16].

У разі введення режиму надзвичайного стану у зв'язку із надзвичайними ситуаціями техногенного або природного характеру, а також у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку запроваджуються додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану [10, ст. 17-18].

У разі введення надзвичайного стану у зв'язку із надзвичайними ситуаціями техногенного або природного характеру, можуть також здійснюватися такі заходи:

- тимчасова чи безповоротна евакуація людей з місць, небезпечних для проживання, з обов'язковим наданням їм стаціонарних або тимчасових житлових приміщень;

- установлення для юридичних осіб квартирної повинності для тимчасового розміщення евакуйованого або тимчасово переселеного населення, аварійно-рятувальних формувань та військових підрозділів, залучених до подолання надзвичайних ситуацій;

- тимчасова заборона будівництва нових, розширення діючих підприємств та інших об'єктів, діяльність яких не пов'язана з ліквідацією надзвичайної ситуації або забезпеченням життєдіяльності населення та аварійно-рятувальних формувань;

- установлення карантину та проведення інших обов'язкових санітарних та протиепідемічних заходів;

- запровадження особливого порядку розподілення продуктів харчування і предметів першої необхідності;

- мобілізація та використання ресурсів підприємств, установ і організацій, незалежно від форми власності, для відвернення небезпеки та ліквідації надзвичайних ситуацій;

- зміна режиму роботи підприємств, установ, організацій усіх форм власності, переорієнтація їх на виробництво необхідної в умовах надзвичайного стану продукції, інші зміни виробничої діяльності, необхідні для проведення аварійно-рятувальних і відновлювальних робіт;

усунення від роботи на період надзвичайного стану, в разі неналежного виконання своїх обов'язків, керівників державних підприємств, установ і організацій, від діяльності яких залежить нормалізація обстановки в районі надзвичайного стану, та покладення тимчасового виконання обов'язків зазначених керівників на інших осіб [10, ст. 17].

У разі введення надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку, додатково можуть здійснюватися такі заходи:

запровадження комендантської години;

перевірка документів у громадян, а в необхідних випадках – проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень та житла громадян;

обмеження або тимчасова заборона продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі;

тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій – також навчальної військової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин;

заборона виготовлення і розповсюдження інформаційних матеріалів, що можуть дестабілізувати обстановку;

регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів, заборона роботи аматорських радіопередавальних засобів та радіовипромінювальних пристроїв особистого і колективного користування;

особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі;

порушення у порядку, визначеному Конституцією і законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [10, ст. 18].

Отже, заходи правового режиму надзвичайного стану – це надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також можливе тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, які запроваджуються при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Серед термінів, які становлять інтерес нашого дослідження, є поняття «взаємодія». Незважаючи на широке його використання у правоохоронній лексиці, в сучасній науці немає чіткої відповіді щодо його визначення.

Взаємодія є необхідною умовою функціонування всього державного механізму, зокрема в системі органів державної влади досліджувалась багатьма науковцями, а саме: Д.Г. Заброра (взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією), А.Р. Крусян (взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні), О.М. Литвинов (адміністративно-територіальна координація діяльності суб'єктів профілактики злочинів), М.М. Новіков (взаємодія держави і громадянського суспільства), Л.О. Фещенко (взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності), Г.П. Цимбал (взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів) та ін., але що стосується безпосередньо спільної діяльності ООДК з територіальними органами ДСНС України під час виконання заходів правового режиму надзвичайного стану на сьогодні ці теми на науковому рівні не розглядались.

Насамперед, необхідно зазначити, що взаємодія – це погоджена діяльність різних суб'єктів, що здійснюють спільні дії. Взаємодія як філософська категорія відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого. Взаємодія – це об'єктивна й універсальна форма руху, розвитку, визначає існування і структурну організацію будь-якої системи.

Термін «взаємодія» широко використовується в теорії та практиці, оскільки вдало відображає характер спільних дій різних органів, у вирішенні їх завдань.

Проаналізуємо наукові погляди на взаємодію в різних її проявах, що дозволить нам виділити найбільш загальні її ознаки в діяльності ДПСУ з ДСНС України.

І.Л. Олійник, досліджуючи поняття «взаємодія», розглядає її як застосовану на нормативних актах, взаємозалежну, погоджену за місцем і часом діяльність декількох її суб'єктів, спрямовану на виконання загального завдання зміцнення законності та правопорядку у боротьбі зі злочинністю. При цьому зазначає, що взаємодія – це обмін результатами діяльності, у процесі якої важливо не тільки здійснити обмін інформацією, а й організувати обмін діями, спланувати загальну діяльність.

Взаємодію державних органів В.В. Тропін визначає як комплексні спільні дії, узгоджені за місцем, часом та способами їх проведення, під час яких здійснюється взаємна підтримка одного державного органу іншими, надання йому всебічної допомоги з метою отримання єдиного результату, досягнення єдиної мети.

Немає одностайності щодо досліджуваного поняття і в середовищі науковців-правників. Так, професор О.М. Музичук під взаємодією органів внутрішніх справ і громадськості розуміє стан взаємозв'язків, за якого ці суб'єкти здійснюють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу діяльності з метою охорони громадського порядку та боротьби з правопорушеннями.

А.Р. Крусян наголошує, що взаємодія місцевих органів управління (самоврядування) здійснюється у процесі реалізації ними своєї компетенції, обсяг і характер якої визначає зміст такої взаємодії, опосередковує її форми.

Стосовно суб'єктів боротьби з корупцією Д.Г. Заброра, визначає взаємодію як урегульовану переважно адміністративно-правовими нормами, погоджену за метою, часом і місцем діяльність суб'єктів боротьби з корупцією, при якій вони впливають один на одного і на суспільні відносини, опосередковані існуванням корупції, з метою запобігання, виявлення та припинення корупційних правопорушень, усунення причин та умов, що їм сприяють, шляхом найбільш доцільного поєднання сил, засобів і методів, властивих цим суб'єктам.

На думку Л.О. Фещенко, під взаємодією органів внутрішніх справ і державної податкової служби, необхідно розуміти спільну узгоджену діяльність, яка базується на об'єктивно існуючих необхідних взаємних зв'язках між ними та спрямована переважно на захист прав і свобод людини і громадянина та економічних інтересів держави.

Розгорнуте визначення поняття «взаємодії правоохоронних органів» подає Л.О. Мамчур. На думку авторки, цей феномен варто розуміти як процес ділового співробітництва (співпраці) інституцій, на які покладено виконання правоохоронних завдань та функцій, а також (або) у визначених законом випадках владний (процесуальний) вплив одного суб'єкта правоохоронної діяльності на іншого, що ґрунтується на сформованих засадах (принципах) спільної діяльності, нормах законодавства, адміністративних договорах, меморандумах про співробітництво у визначених формах, в межах визначеного механізму з метою досягнення завдань суб'єктів взаємодії.

Шкіндюк В.І. робить такий висновок: взаємодія у сфері правоохоронної діяльності – це передбачений нормами чинного законодавства, обумовлений цілями, умовами, завданнями, а також компетенцією правоохоронних органів зв'язок між діями суб'єктів правоохоронної діяльності, що має за мету вирішення конкретних завдань в межах реалізації правоохоронної функції держави.

Незважаючи на досить широке застосування поняття «взаємодія», на сьогодні не існує загальноприйнятого його визначення. На наш погляд, для обґрунтованого тлумачення цього поняття необхідно враховувати контекст. В нашому випадку – сферу діяльності ДПСУ та ДСНС України.

Взаємодію ДПСУ з суб'єктами сектору безпеки і оборони – це врегульована законодавством, погоджена за метою, часом і місцем діяльність ДПСУ та інших суб'єктів з метою захисту національних інтересів України від загроз та виконання завдань із забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України шляхом найбільш ефективного поєднання сил, засобів і методів, що притаманні вказаним суб'єктам [8, с. 50].

Кодекс цивільного захисту України та Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» як основні нормативно-правові акти у сфері правового режиму надзвичайного стану не містять визначень поняття «організація взаємодії», хоча цей термін у їх нормах вживається. Законодавство містить лише окремі дефініції взаємодії.

У Положенні про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України, взаємодія визначається як узгоджені за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання завдань дії військових частин і підрозділів для досягнення мети [9, п. 1].

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що понятійно-категоріальний апарат взаємодії Державної прикордонної служби України (ДПСУ) та Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) у процесі реалізації заходів правового режиму надзвичайного стану є складним міжвідомчим утворенням, яке потребує подальшого теоретичного осмислення та вдосконалення нормативного забезпечення.

Органи охорони державного кордону (ООДК) визначено як основну оперативно-службову ланку системи ДПСУ, що виконує завдання з охорони та захисту державного кордону, забезпечення прикордонного режиму, проведення прикордонного контролю та участі у заходах правового режиму надзвичайного стану. Територіальні органи ДСНС України, у свою чергу, реалізують на регіональному рівні державну політику у сфері цивільного захисту, запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, пожежної й техногенної безпеки.

Встановлено, що взаємодія між зазначеними органами є нормативно врегульованою, узгодженою за метою, завданнями, місцем, часом і способами діяльністю, спрямованою на забезпечення безпеки громадян, територіальної цілісності держави та стабільності системи державного управління під час надзвичайного стану. Ефективність такої взаємодії залежить від рівня нормативного врегулювання, чіткості розподілу компетенцій, уніфікації управлінських процедур і наявності спільних алгоритмів реагування на кризові ситуації.

Запропоновано трактувати взаємодію ДПСУ та ДСНС України як системну, організаційно-правову діяльність, спрямовану на узгодження дій сил і засобів двох відомств під час виконання заходів правового режиму надзвичайного стану. Удосконалення цього механізму потребує:

- оновлення правової бази, зокрема внесення змін до Кодексу цивільного захисту України та Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»;
- розроблення єдиних стандартів міжвідомчої координації;
- формування спільного інформаційно-комунікаційного середовища та алгоритмів дій;
- підвищення рівня підготовки персоналу через спільні навчання і тренування.

Отже, взаємодія ДПСУ та ДСНС України у сфері забезпечення виконання заходів правового режиму надзвичайного стану є необхідним елементом національної безпеки, що має ґрунтуватися на єдиних доктринальних засадах, чіткому правовому регулюванні та системному підході до організації управління в умовах кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Державну прикордонну службу України Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.
2. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону ДПСУ: наказ МВС України від 30.11.2018 № 971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1468-18>.
3. Кодекс цивільного захисту України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 34-35, ст. 458. URL: <https://surl.li/wskcyu>.
4. Територіальні органи ДСНС України та підпорядковані підрозділи. Офіційний інформаційний сервер ДСНС. URL: <https://surl.li/kktrtb>.
5. Про утворення територіальних органів Державної служби з надзвичайних ситуацій та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету міністрів України від 21.01.2013 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2013-%D0%BF#Text>.
6. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету міністрів України від 09.01.2014 № 11: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету міністрів України від 16.12.2015 № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>.
8. Трофіменко О.В., Ляшук Р.М., Вичавка В.І. Правове регулювання взаємодії Державної прикордонної служби України та суб'єктів сектору безпеки і оборони. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція* : зб. наук. пр. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 70. С. 59–63. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.70.10>.
9. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України: наказ МВС України від 20.07.2016 № 692. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-16#Text>.
10. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 23. Ст. 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.